

Чыңгыз Айтматов

Сабактын темасы: Ч.Айтматов-кылымдын залкар жазуучусу.



Сабактын максаты:

1. Ч.Айтматовдун дуйно мамлекеттеринин жана элдеринин арасында таанылышынын фактыларын үйрөнүшөт.
2. Окуучулардын дуйно таануусу, суйлоо кондумдору калыптандырылат, Ч.Айтматовдун чыгармачылыгы боюнча маалымат алышат.
3. Оз элинин улуу инсандарынын омуруно, чыгармачылык ишмердүүлүгүнө шыктануу сезимдерин ойготушат. Алардын үлгүсүндө тарбияланышат.

Сабактын жабдылышы: Ч.Айтматовдун суроттору. Белгилуу адамдардын ал жонундо айткан создору жазылган плакат.

Сабактын журушу:

1. Уюштуруу:

Сабакта колдонулуучу «Алтын эреже» (дидактикалык талап):

1. убакытты баалай билуу;
2. активдуу катышуу;
3. башкалардын пикирин угуу, созун болбоо;
4. жаны идея, тажрыйбаларды каалоо;
5. чыгармачыл тажрыйбаларды аткаруудан баш тартпоо ж.б.

2. Мугалимдин созу:

12-декабрда Чыңгыз Төрөкулович Айтматовдун 85 жылдык мааракесин кыргыз эли эле эмес буткул дуйно жузу белгилегени турат. Анын омуру чыгармачылыгы боюнча соз кылып кетели Чыңгыз Төрөкулович Айтматов (1928-2008) – кыргыз жана орус тилдеринде жазган советтик жана пост-советтик жазуучусу, кыргыз ССРнин эл жазуучусу (1974), Социалисттик Эмгектин Баатыры (1978), Кыргыз Эл Баатыры.

Балалыгы

Чыңгыз Төрөкулович Айтматов 1928-жылы 12-декабрда азыркы Кыргыз Республикасынын Талас облусунун Киров районуна караштуу Шекер айылында мамлекеттик кызматкердин үй-бүлөсүндө туулган. Ал кезде Шекер айылы СССРдин РСФСРинин Кыргыз АССРинин Талас кантонунда болчу. Атасы Төрөкул Айтматов КПССтин Кыргыз обкомунун катчысы болгон. Төрөкул 1937-жылы репрессияланып, 1938-жылы жазыксыз жерден "пантүркист" катары атылып кеткен. Эл ичинде кадыр-барктуу, көрүнүктүү адамдардан болгон. Апасы, Нагима Хамзеевна Айтматова - теги боюнча караколдук татар. Жергиликтүү театрда актриса болгон. Билимдүү, эл оозуна алынган, акылдуу аялдардан болгон. Анын атасы Хамза Каракол шаарындагы бай жана интеллектуал татарлардан болгон.

1942-жылы II Дүйнөлүк согуштун кесепетинен Чыңгыз Айтматовго мектепти убактылуу таштоого туура келет. Ал убакта Айтматов 14 жашта эле. Шекер эли аны кат-сабаттуу болгондуктан айыл өкмөтүнүн катчысы кылып шайлап коёт. Ошол кезде жаштардын арасында кирилче кат тааныган улан-кыздар саналуу гана эле

(калгандары кыргыздын арапча же латынча жазмаларын билишкен). Жаш Чыңгыздын башына кыйынчылыктар түшөт. Бирок ал баарына чыдамкайлык менен туруштук бере алды.. Андан кийин ошол эле согуш жылдарында райондук салык чогултуучу болуп иштейт. Айыл калкынан салык чогултат. Бирок согуш маалында ага салык чогултуу оңойго турган жок. Бир жылдан кийин, 1944-жылы август айында бул ишин өз эрки менен таштайт да, тракторлук бригаданын эсепчиси болуп иштейт. 1946-жылы, сегизинчи классты аяктагандан кийин Жамбылдагы зооветеринардык техникумга окууга өтөт. 1948-жылы техникумду мыкты аяктап бүтүргөндөн кийин Кыргыз айыл-чарба институтуна окууга кирет. Аны дагы 1953-жылы мыкты аяктайт.

Чыңгыз Айтматовго дүйнөлүк кадырбарк алып келген, анын новаторлук калеминен жаралган 60—70 – жылдарда жазылган «Бетме-Бет», «Жамийла», «Биринчи мугалим», «Саманчынын жолу», «Жаныбарым, Гүлсары», «Ак кеме», «Эрте келген турналар» аттуу повесттери болду. Кийинки мезгилде жазуучу роман жанрынын үстүндө ийгиликтүү эмгектенип, «Кылым карыткан бир күн» (1980), «Кыямат» (1986) жана «Кассандра тамгасы» (1995) аттуу чыгармаларды жарыялады. Анын чыгармачылыгына коомдун орчундуу саясий, социалдык жана нравалык проблемаларынын курч коюлушу, интеллектуалдуулук, жалпы адамзаттык маселелердин философиялык өнүттө чечилиши, адам баласынын жан дүйнөсүн ичкериден психологиялык талдоолордон өткөрүшү жана жалпылоосу мүнөздүү.

1990-жылдардан баштап СССРдин жана Кыргыз Республикасынын дипломатиялык миссияларын башкарган.

2008-жылы 16-майда Татарстанда сапарда жүргөн чагында бөйрөгүнүн иштебей калганына байланыштуу жазуучуну Германиянын Нюрнберг шаарынын ооруканаларынын бирине жеткиришет. Ал жакта 2008-жылдын 10-июнунда пневмония оорусунун кесепетинен жазуучу көз жумду.

Маркумдун сөөгү Кыргызстандагы Чүй облусундагы Аламүдүн районуна караштуу Чоң-Таш айылындагы Ата Бейит көрүстөнүнө коюлду.

3. Топтордо иштоо:

Класска сары, кызыл, жашыл карточкалар таркатылып берилет. Карточкалардын тусуно жараша класс окуучулары уч топко болунушот. Ар бир топко тапшырмалар берилет. Алар чогуу талкуулап, жообун бир окуучу чыгып айтып берет.

1-тапшырма:

Ч.Айтматов же анын чыгармалары жонундо белгилуу адамдардын ой-пикирлерин же жазган ырларынан корком айтып бергиле.

М. «Жамийла- дуйнодогу махабат жонундогу эн сонун баян» (Луи Арагон) ушул эле чыгарма жонундо «Суйуунун гимни» (А.Стиль) Кыргыз элинин залкар акындарынын бири Асан Жакшылыков Айтматовду эскерип, "Чыңгыз Айтматовго аза баллада" деген балладасын жараткан.

Кыргыз тили жана адабияты мугалими, билим берүүнүн отличниги Айым Талгатбек кызы "Жылдыз өчпөйт" эскерүү ырын жазган. 2009-жыл. ж.б.

2-тапшырма:

1-топко: Жазуучу тузгон жаныбарлардын образдарын атагыла.

Жооп: Гулсарат, Акбара, Ташчайнар, Каранар, Бугу Эне, Жаабарс...

2-топко: Жазуучу тузгон балдардын образдарын атагыла.

Жооп: Самат, Авалбек, Даул, Анатай, Султанмурат, Мырзагул,...

3-топко: Жазуучу тузгон терс каармандарды атагыла.

Жооп: Кочкорбаев, Орозкул, Ысмайыл, Сегизбаев, Базарбай,...

3-тапшырма:

1-топко: Ч.Айтматовдун торт гана каарманы бар чыгармасы кайсы?

Жооп: «Дениз бойлой жорткон ала добот» Орган, Мылгун, Эмрайн, Кириск.

2-топко: «Кыямат» романында Базарбайды соттосонор канча статьяда айыптайт эленер?


Жооп: Экологияга зыян келтиргендиги учун, далилсиз адамды куноологондугу учун, уй-булодогу зордук-зомбулугу учун.

3-топко: Сыр сандык. Бул сандыкттын ичиндеги зат эки адамды бактылуу кылат. Ал эмне?

Жооп: «Кызыл алма» Бактагы эн акыркы кызыл алманы болушуп жегендер бактылуу болот деп айтылат чыгармада.

4. Жыйынтыктоо:

Кылымдын залкар жазуучусу Ч.Айматов озу отсо да , экинчи омурун жашап жатат деп айта алабыз. Ага биз окуучулар, алтындан эстелик тургуза албасак да, чыгармаларын окуп омур бою аздектеп, алардан озубузго эн жакшы таалим -тарбия алып, келечегибизге жол тапсак болот.

12.12.2022
текшерилди: 

Чынгыз Айтматов жана Саякбай Каралаев



*Кыргыз десем Чыңгыз келет эсеме,
Чыңгыз десем кыргыз келет эсеме,
Кыргызым деп, Чыңгызым деп эргисем,
Кубангандан жаш кылгырат көзүмө*

Байдылда

Ч. Айтматовдун
өзүнүн ата-энесине
арнап жазган чотармасы
кандай аталат?

Ч. Айтматов сениз
жолдож билемде
койсом нерден айган?

Чотуздык чон
энеси ким болгон?

Ч. Айтматовдун
Эң алгачкы
жазган аңгемеси?

Ч. Айтматов канча
жашында колхоздун
контрасы болуп кызмат
кылат?

Ч. Айтматовдун
"Биринчи мушкетер"
новелинде академик
айы?

Ч. Айтматовдун
"Эрте келген турналар"
новеллиндеги Сунтук -
мураттын нактарын
караганда ато?

"Жалпында" новеллинде
Жалпындага сунук
бирге качып келип
кеткенде муну?

Ч. Айтматовдун
кандой чыгармасы
рөөн башкарылган?

Ч. Айтматов
качангыч төрөлү
дүйнөдө көптү?

Ч. Айтматовдун
Омур баян турмушу
айткан бер?

Ч. Айтматовдун
кайсы чыгармасында
жер менен адамдын
дуулогу берилет?

Ч. Айтматов
Омур баян акорка
жолдооруна ким
болуп шыктанган?

Ч. Айтматовдун
аталыгы ато
ким?

Өз ара сабакка катышуу.

Мугалим: Сейдахмедова Ч.т.

Классы: 6-класс

Берген сабагы: Часотка саат

Мөөнөтү 12.12.2022

Сабактын темасы: Ч.Айтматов - моголдон

залкар жазуучусу

Сабакка катышуунун максаты: Мугалимдин сабакта уюштура билүүсүн, тандооун байкоо

№		Баалоо
1	Сабактын максатынын жана милдетинин коюлушу	5
2	Окуу предметин өздөштүрүүсү, педагогикалык чеберчиликтин денгээли	4
3	Сабакты уюштуруунун денгээли	5
4	Окуучунун көңүл буруусу жана өз алдынча колдонулушу	4
5	Көрсөтмө курал колдонулушу	5
6	Окуучулар менен кайрадан байланышынын натыйжалуулугунун бардыгы	5
7	Мугалим кебинин сапаты (темп дикция, образдуулук, эмоцияналдуулук)	5
8	Педагогикалык маданият такт мугалимдин сырткы колдонушу.	5
9	Сабактын мөөнөтүн рационалдуу пайдалануу.	3
10	Окуучулар жетектей билүүнүн туура жолун тандап алуудагы мугалимдин чеберчилиги.	4
11	Сабакта педагогикалык инновациянын орду	4
12	Үй тапшырмасынын орду жана текшерүүсү	4
	Баллдын жалпы суммасы	53
	Орточо балл	50%

№	Сабактын жаккан жактары
1	<u>Окуучуларга ар түрдүү картоткалар тарка-</u>
2	<u>татып берилген картоткалардын түрлөрүнө ка-</u>
3	<u>ратта, окуучулар менен биргелешип</u>
4	<u>тандоого окуучулардын активдүү катышын</u>
5	<u>бардыктан.</u>
6	
№	Мугалимдин кемчиликтери
1	<u>Мугалимдин сабакта убакатта туура</u>
2	<u>эмес колдонуу</u>
3	
№	Менин сунушум
1	<u>Сабакта убакатта туура колдонуу билүү</u>
2	<u>Окуучулардын өз ара эмес айтуусу</u>
3	<u>сабагындагы берүү.</u>
4	
5	

Завуч: А.А.